

Byllesjuke hos sau på Malangshalvøya

Forfatter

Gunvor Elise Nagel-Alne, TINE Rådgiving/ NVH

Sammendrag

I 2007 blei førekomensten av byllesjuke hos både sau og geit på Malangshalvøya undersøkt. Risiko for smitteoverføring av byllesjuke mellom saue- og geiteflokkar blei også vurdert. Prosjektet blei administrert av prosjekt «Friskare geiter» og finansiert i eit samarbeid med Norsk Sau og Geit, Fylkesmannen i Troms, Nortura, Helsetenesten for geit og Helsetenesten for sau.

Publisert

2010

Referanse

Sau og Geit nr. 2/2010

Utskriftsdato

28.03.2024 www.fag.nsg.no

Byllesjuke hos sau på Malangshalvøya

Prosjekt «Friskare geiter» valde å utsetje oppstart av sanering i geiteflokkar på Malangshalvøya i Troms hausten 2006. Dette ble gjort fordi ein ikkje hadde forventa så mange byllesjukesmitte sauar i kontaktflokkar til geitebesetningane.

I tillegg hadde ein inntrykk av at i dette området var det relativt tett kontakt mellom sau og geit på beite og at deling av beiteområde mellom dyregrupper ikkje var uvanleg.

I 2007 blei føremosten av byllesjuke hos både sau og geit på Malangshalvøya undersøkt. Risiko for smitteoverføring av byllesjuke mellom saue- og geiteflokkar blei også vurdert. Prosjektet blei administrert av prosjekt «Friskare geiter» og finansiert i eit samarbeid med Norsk Sau og Geit, Fylkesmannen i Troms, Nortura, Helsetenesten for geit og Helsetenesten for sau.

Resultat frå Malangshalvøya

Hausten 2007 og 2008 blei det tatt blodprøvar av 4.248 sauar i 46 saueflokkar på Malangshalvøya for å testa dei for antistoff mot byllesjuke. 6,4% av dyra testa positivt.

Det blei ikkje påvist byllesjukeantistoff hos sau i 14 flokkar. Føremosten var lågare enn 10% i 20 flokkar, medan

det var over 10% positive dyr i 12 flokkar. Oppsummert viser prøvetakinga i dei 46 saueflokkane at 70% var smitta med byllesjuke i varierande grad.

Registrering av byllar

Det blei i tillegg gjennomført klinisk undersøking og registrering av utvendige byllar i lymfeknutar hos alle sauene som ein tok blodprøve av. Av dei undersøkte sauene blei det registrert byllar hos 4,7%.

I 10 flokkar blei det ikkje funne byllar, i 27 flokkar hadde under 10% av sauene byllar og i 9 flokkar blei det registrert byllar hos meir enn 10% av dyra. Det blei ikkje gjort dyrking av bakteriar frå dei registrerte byllane. Byllar på sauar kan også vere forårsaka av andre bakteriar enn byllesjuke-bakterien *Corynebacterium pseudotuberculosis*.

22% av sauene som fekk påvist byllesjuke ved blodprøvetesting hadde registrerte byllar, medan 25% av sauene med registrerte byllar fekk påvist byllesjuke ved blodprøvetesting.

Falske negative

Det er ei utfordring at byllesjukesmitta sau ikkje alltid testar positivt på blodprøve (antistofftestar). Dette blir forklart med at antistoffnivået i dyret i periodar kan bli lågare når bakteriane er isolert i innkapsla byllar. Med dette som utgangspunkt blir det også inter-

nasjonalt anbefalt å kombinere klinisk inspeksjon og serologisk testing (blodprøvetesting) av dyr i arbeidet med å kvitte seg med byllesjukesmitte hos sau. Dyr med klinisk byllesjuke med *Corynebacterium pseudotuberculosis* eller påvist byllesjukeantistoff bør fjernast frå besetninga for effektivt å redusere smitterisikoen.

Kontroll på slaktelinje

Det blei utført utvida slaktelinje-kontroll av 20 dyr med påvist byllesjukeantistoff frå tre ulike besetningar; frå fire skrottar blei det tatt ut byllar og påvist *Corynebacterium pseudotuberculosis* ved dyrking.

Oppfølging/tiltak

Det blei altså funne byllesjukesmitte i ein stor del av dei blodprøvetesta saueflokkane (70%). Med bakgrunn i desse resultata sendte ein derfor ut informasjon om smitteførebyggjande tiltak mot byllesjuke til alle saue- og geiteprodusentar på Malangshalvøya. (Sjå siste del av innleget).

I arbeidet med å kontrollere byllesjuke, er det viktig å identifisere smitteveier og setje inn tiltak for å hindre smittespreiing. Eit viktig tiltak er å skilje smitta vaksne dyr frå yngre dyr. Det er også viktig å ha ein strategi for klinisk undersøking, testing og utsjaltung av dyr som får påvist byllesjuke.

Byllesjuke er ein sjukdom som lett kan etablere seg i saue- og geitepopulasjonar dersom det ikkje blir sett i verk tiltak for å avgrense smittespreiing. Gjennom kliniske undersøkingar, blodprøvar og isolering eller utslakting av smitta dyr kan ein over tid utrydde byllesjuke frå sauebesetningane. Utan slike tiltak vil byllesjuken spreie seg i sauepopulasjonen.

Gunvor Elise Nagel-Alne,
stipendiat TINE Rådgiving/ NVH,
Institutt for produksjonsdyrmedisin
e-post: gunvor.elise.nagel_alne@nvh.no
mobil: 905 54 773

Informasjon til småfeholdere i tilsynsområdet til Mattilsynet DK Gauldal

SMÅFE-holdere i Melhus, Midtre Gauldal, Holtålen, Røros, Rennebu og Oppdal opplyses herved om at det årlige informasjonsskrivet som tidligere blei sendt til samtlige småfeeiere faller bort fra og med inneværende år 2010.

Mattilsynet DK Gauldal viser til Mattilsynets internetsider www.mattilsynet.no for informasjon om regelverk, skjemaer, registreringer, rapporteringer og andre gjeldende krav ved hold av småfe.

Mattilsynet DK Gauldal
Telefon: 06040

Om byllesjuke

Byllesjuke er ein kronisk smittsam sjukdom (byllar i lymfeknutane) hos sau og geit forårsaka av bakterien *Corynebacterium pseudotuberculosis*.

Smitte kan skje direkte mellom dyr eller indirekte via utstyr (f.eks. klippeutstyr) som er infisert med smittestoff. Skadar/sår etter klipping, kastrasjon, slåssing etc. vil gjere sauene meir utsett for byllesjukesmitte. I tillegg kan navlen på nyfødde lam vere ein mulig smittevei for denne sjukdommen.

Byllesjuke viser seg gjerne med byllar i lungene eller andre indre organ hos sau, men utvendige byllar blir også observert. Sauer som har byllar i lungene kan hoste opp smittestoff og smitte andre småfe.

Byllesjukebakterien kan overleve i husdyrmiljø i fleire veker, opptil månadar.

Alle dei store saueområda i verda har påvist byllesjuke. Ei undersøkjing frå 2002 i Australia viste at gjennomsnittleg førekommst i besetningane var 24%. Tap i forbindelse med kassasjon av kjøt på grunn av byllesjuke var berekna til 75 mill. NOK pr. år. I New Zealand (1987) blei det funnet byllesjuke i 7,1% av slakt frå vaksne dyr. Byllesjuke var rapportert som hovudårsak til kassasjon av saueslakt i Sør-Afrika (1994). I Storbritannia blei byllesjuke første gang påvist i 1990, på geiter importert frå Tyskland. Året etter, i 1991, blei byllesjuke påvist i fleire sauebesetningar, ingen av disse hadde vore i kontakt med importerte sau eller geiter.

Tiltak mot byllesjuke

Hvis du får påvist byllesjuke-smitte i besetningen din:

For å hindre videre smitte innad i flokken og hindre ny smitte utenfra, er følgende tiltak viktig:

1. Lær av dyrlegen hvordan en kjerner om det er byller i lymfeknuter.
2. Kjenn over sauene rett etter klipping da det er lettest å finne byller på nyklippte sauene.
3. Alle dyr som har fått påvist smitte skal isoleres i egen bingemens de er inne.
4. Rekkefølge ved klipping er viktig. Start med de yngste dyra og de som ikke har påvist smitte. Ta de gamle og smitta dyra til slutt. Klippeutstyr skal også desinfiseres med Virkon S, 1% eller tilsvarende desinfeksjonsmiddel dersom kniven lager hull på en byll før klipping av neste dyr. Utstyret må desinfiseres dersom det er brukt i andre flokker først. Der det lar seg gjøre, bør klippere bruke besetningens egne klær og sko.
5. Dersom en byll ser ut til å kunne sprekke eller sprekker, må dyret straks isoleres fra andre dyr. Puss må fjernes, utstyr og klær vaskes og desinfiseres. Dyret skal utrangeres.
6. Start alltid med føring og stell hos de friske dyra.
7. Lag smittesperre og ta kun dyr inn i besetningen dersom de kommer fra smittefri besetning. Kjøper må passe på at innkjøpte dyr (værer, bukker, andre livdyr) er testet for byllesjuke og er fri for byller før innslepp i ny besetning.

For å sanere flokken er følgende tiltak nødvendig:

1. Sauer med synlige byller eller positive blodprøver utrangeres til høsten.
2. Dersom mange dyr har smitte, skal de med synlige byller utrangeres først. Ta kontakt med veterinæren for nærmere planlegging for utrangering av smitta dyr.
3. Lam etter sører med synlige byller slaktes til høsten.
4. Vask og desinfiser så snart som mulig binger hvor de smitta dyra har gått. Bingene må også vaskes og desinfiseres etter beiteslepp. Bruk helst varmt vann og såpe. Desinfiser med Virkon S 1%.
5. I samråd med veterinæren må det vurderes tiltak ute dersom sauene går på et begrensa område i deler av beitesesongen. Særlig gjelder dette steder hvor sauene ofte samler seg.

Hvis du ikke har fått påvist byllesjukesmitte i besetningen din:

For å hindre ny smitte utenfra:

1. Lær av dyrlegen hvordan en kjerner om det er byller i lymfeknuter
2. Kjenn over sauene rett etter klipping da det er lettest å finne byller på nyklippte sauene.
3. Klippeutstyr skal desinfiseres når det har vært brukt i annen besetning.
4. Lag smittesperre og ta kun dyr inn i besetningen dersom de kommer fra smittefri besetning.
5. Bingene bør vaskes/reingjøres etter beiteslepp. Bruk helst varmt vann og såpe.

Lær hvor du skal se/kjenne etter byller på sau og geit

Skjematiske tegninger av sau og geit. Lymfeknuter som ofte blir forstørret ved byllesjuke hos sau og geit er markert med blått.

